



یگانه معشوق عالم
(توحید از دیدگاه اهل عرفان)

www.ketab.ir

نویسنده:

مریم طاهری
(کارشناس ارشد زبان و ادبیات فارسی)

بهار ۱۴۰۱

سرشناسه: طاهری، مریم، ۱۳۵۸
عنوان و نام پدیدآور: یگانه معشوق عالم (توحید از دیدگاه اهل عرفان)/ مریم طاهری
مشخصات نشر: یادگار عمر (۱۴۰۱)، قوچان
مشخصات ظاهری: وزیری، ۱۸۴ صفحه
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۳۴۶-۴۰-۴
وضعیت فهرست نویسی: فیفا.
یادداشت: کتابنامه: ۱۸۴-۱۸۱
موضوع: (۱) وحدت وجود (فلسفه اسلامی); (۲) عارفان (دیدگاه درباره خداشناسی);
(۳) خداشناسی
رده بندی کنگره: BBR۵۵
رده بندی دیویی: ۱۸۹/۱
شماره کتابشناسی ملی: ۸۸۶۱۱۹۵

نام کتاب: یگانه معشوق عالم (توحید از دیدگاه اهل عرفان)
نویسنده: مریم طاهری (کتابشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی)
انتشارات: یادگار عمر، ۰۴۱۵۸۸۶۵۳۶۷ (طاهری) (<https://pubook.ir>)
طراح جلد: حامد طاهری
ویراستار: طاهری (telegram:@taheridigitalprinting)



چاپ و صحافی: طاهری
تیراژ: ۵۰۰ نسخه
چاپ: اول-۱۴۰۱
قیمت: ۷۰۰۰۰۰ ریال
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۳۴۶-۴۰-۴

فهرست مطالب

۹.....	مقدمه
۱۷.....	فصل اول: وجود از دیدگاه اهل عرفان
۱۷.....	دیدگاه‌های مختلف درباره وجود
۱۸.....	سخن اهل وحدت درباره وجود
۱۹.....	مفهوم اصحاب نار و اصحاب نور از دیدگاه اهل وحدت
۲۰.....	سخن اصحاب نور درباره وجود
۲۳.....	مراتب و صورت‌های وجود از دیدگاه اهل وحدت
۲۵.....	سخن اصحاب نار درباره وجود
۲۷.....	سخن اهل کثرت درباره وجود
۲۷.....	مراتب و صور وجود از دیدگاه اهل کثرت
۲۸.....	سخن اهل شریعت درباره وجود
۲۹.....	سخن اهل حکمت درباره وجود
۳۰.....	سخن اهل حلول و اتحاد درباره وجود
۳۲.....	انواع مردم در معرفت واجب الوجود
۳۴.....	وجود حقیقی متعلق به خداوند است
۳۷.....	فصل دوم: دیدگاه اهل عرفان در معرفت حق تعالی
۳۷.....	ارتباط انسان با شناخت خداوند
۳۸.....	انواع علم به خداوند از دیدگاه اهل عرفان

- انواع معرفت حق از دیدگاه اهل عرفان ۴۰
- باور اهل عرفان در جدا کردن قدیم از حادث ۴۱
- پندار اهل عرفان در باب صفات، اسماء و افعال حق ۴۳
- باور اهل عرفان در باب عوالم سه گانه‌ی مُلک، ملکوت و جبروت ۴۷
- باور اهل عرفان در باب این که انسان قادر به شناخت ذات حق نیست ۴۹
- انسان آیینۀ خداوند است ۵۰
- دیدگاه اهل عرفان در باب ارتباط خودشناسی با خداشناسی ۵۳
- فصل سوم: فناء فی الله بقاء بالله ۵۷
- ضرورت ترک غیر حق، برای رسیدن به حق ۵۷
- خدا را با خدا می توان شناخت ۶۲
- خداوند خود را به سه صورت به خلق می شناساند ۶۵
- فناء فی الله بقاء بالله ۶۶
- فنا و بقا از دیدگاه اهل عرفان ۶۷
- جدا شدن از منیت خود ۷۲
- موتوا قبل أن تموتوا ۷۵
- سخنان بزرگان درباره فناء فی الله بقاء بالله ۷۶
- فصل چهارم: توحید از دیدگاه اهل عرفان ۷۹
- جایگاه علم توحید در میان انواع علوم ۷۹
- تعریف واژه های کلیدی در توحید ۸۲

معنی احد و واحد	۸۲
معنی احدیّت و واحدیّت	۸۳
معنی موحد و متوحد	۸۵
معنی شرک و کفر	۸۷
معنی وحدت و اتحاد	۸۹
تعریف توحید از دیدگاه اهل عرفان	۹۱
انواع توحید از دیدگاه اهل عرفان	۹۸
توحید ذاتی، صفاتی و افعالی	۱۰۱
درجات توحید در مقام تجلی و تمثیل	۱۱۰
مراتب توحید از دیدگاه اهل عرفان	۱۱۱
ارکان توحید	۱۱۴
محل قرار گرفتن توحید	۱۱۵
مفهوم جمع و تفرقه از دیدگاه عرفا	۱۱۶
مفهوم تجرید و تفرید از دیدگاه عرفا	۱۱۹
توحید خاص و توحید خاصّ خاص از دیدگاه عرفا	۱۲۲
توحید از دیدگاه صوفیان	۱۲۳
حقیقت توحید از دیدگاه اهل عرفان	۱۲۵
نشانه افراد خاص درگاه الهی	۱۲۷
فصل پنجم: خداوند یگانه بی همتاست	۱۲۹

در همه ادیان به توحید از دیدگاههای مختلف نگاه و در مورد آن مطالبی نوشته شده است. یکی از این دیدگاههای مرتبط با مسأله‌ی توحید، چگونگی نگاه اهل عرفان و تصوف به توحید است. به طور کلی برای تصوف دو رکن تعیین شده است. نخستین رکن آن، توحید است. رکن دوم آن نیز ولایت است. اهمیت توحید در میان اهل عرفان آنقدر زیاد است که می‌توان به صراحت گفت: "عرفان و تصوف بر مبنای توحید شکل گرفته است".

عارفان با نظر به احوال و مقامات و مراتب سیر و سلوک، توحید را مقصد اقصا و مطلب اعلا دانسته و تمام مقامات و احوال را، راهها و اسباب و مقدمات رسیدن به توحید می‌دانند.

توحید، متشکل از مباحث گوناگون است. در کتاب حاضر، این مباحث گوناگون، یعنی آنچه که پیش نیاز رسیدن به توحید است و آنچه که در اثر رسیدن به توحید برای سالک حاصل می‌شود، در مجموع، "توحید" نامیده شده است. این مباحث در آثار عرفانی از ابتدا تا قرن نهم، به صورت منسجم و با نظم و ترتیب خاص مندرج نیستند. منابع گسترده و پراکندگی مطالب، به نوعی سد راه علاقمندان به تحقیق و پژوهش در باب توحید و حاشیه‌های آن شده است. لذا دست یافتن به جنبه‌های گوناگون توحید و ارائه آنها در قالب یک کتاب به شیوه‌ای روشمند، ضروری به نظر می‌رسد و مسأله اصلی این کتاب نیز همین است.

در مورد دلیل بررسی آثار منشور عرفانی از ابتدا تا قرن نهم، باید گفت: سیر تکاملی عرفان و تصوف این انتخاب را باعث شده است که در ادامه مرور مختصری بر آن خواهیم داشت.

اولین مرحله شکل‌گیری عرفان و تصوف، در قرن دوم هجری قمری است که با توجه به ساحت باطنی شریعت، تصوف بی‌تکلف و زاهدانه شکل می‌گیرد. در

این دوره عارفانی چون: ابوهاشم کوفی (درگذشته ۱۵۰ ق)، سفیان ثوری (درگذشته ۱۶۱ ق)، ابراهیم ادهم (درگذشته ۱۶۲ ق)، داود طایی (درگذشته ۱۶۵ ق)، شقیق بلخی (درگذشته ۱۷۴ ق)، رابعه عدویه (درگذشته ۱۸۵ ق)، فضیل عیاض (درگذشته ۱۸۷ ق)، معروف کرخی (درگذشته ۲۰۰ ق) به چشم می‌خورند (ر.ک: سجادی، ۱۳۷۲: ۵۰).

عرفان و تصوف اسلامی در قرن سوم تا نیمه‌های قرن چهارم هجری با حضور مشایخی بسیار بزرگ در مصر، شام و خراسان و به‌خصوص بغداد به مرحله کمال خود می‌رسد. از مشهورترین این مشایخ می‌توان، ذوالنون مصری، جنید بغدادی، ابوسعید خرازی، ابن عطا آدمی، سری سقطی، بایزید بسطامی، سهل تستری، حکیم ترمذی، حارث محاسبی و حلاج را نام برد. در این زمان تصوف گسترش یافت و از آداب ساده زاهدانه گذشته و به محبت و خدمت به خلق گرایید و تعینات و ظواهر متعدد طریقت بوجود آمدند. در این قرن صوفیه در قالب یک فرقه و طبقه خاص اجتماعی با آداب خاص طریقت بوجود آمدند. اما از سویی نیز مورد انتقاد شدید فقها و متشرعان قرار گرفتند. از جمله بایزید توسط متشرعان به عقیده اتحاد و حلاج به اعتقاد به حلول متهم شدند. (ر.ک: همان: ۵۶).

مرحله بعدی، تثبیت نام دارد که مابین نیمه قرن چهارم تا قرن پنجم هجری است. در این زمان مشایخی هم‌چون: قشیری، سلمی، ابوطالب مکی، هجویری و خواجه عبدالله انصاری به نگارش آثار عرفانی پرداختند و آموخته‌های عرفان و تصوف را مدون نمودند. طبقات صوفیه سلمی، کشف المحجوب هجویری، کتاب اللمع ابونصر سراج، قوت القلوب ابوطالب مکی و طبقات الصوفیه خواجه عبدالله انصاری از جمله کتاب‌هایی است که با این هدف نوشته شده‌اند و به ماندگاری عرفان عملی کمک کرد.